

КОНТРОЛЬ ЗА ЕФЕКТИВНІСТЮ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Проведені соціально-економічні реформи в аграрному секторі економіки ініціювали створення різних агроформувань, що спричинило порушення структури угідь та організації території, зниження ефективності використання земельних ресурсів. У переважній більшості господарств відсутні достатні оборотні кошти для запровадження усіх складових елементів технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин, що призводить до недобору врожаю та зниження родючості ґрунту.

Причинами неефективного використання земельних ресурсів України є: відсутність стратегії розвитку земельних відносин, особливо щодо функціонування та розвитку ринку землі, оскільки мораторій перешкоджає залученню інвестицій всіх рівнів; відсутність прозорої, адекватної нормативно-правової бази з регулювання земельних відносин, що є передумовою сталого землекористування; відсутність законодавчого регулювання та дієвого контролю за дотриманням земельного законодавства в частині раціонального використання та екологізації землекористування, що призвело до загрозованих масштабів екологічно необґрунтованої практики використання орендованих земель шляхом вирощування на них соняшнику протягом багатьох років поспіль; відсутність фактичного еколого-агрохімічного ґрунтового обстеження, тому більшість сільськогосподарських товаровиробників не дотримуються науково обґрунтованих сівозмін та ґрунтозахисних технологій, як наслідок – значне зниження родючості ґрунтів; відсутність дієвого контролю за здійсненням заходів щодо поліпшення угідь, а саме за строками, обсягами, вартістю, якістю тощо всіх процесів на землі, що має безпосередній вплив в першу чергу на екологічну ефективність використання земель, як наслідок – на соціальний та економічний розвиток сільських територій в цілому.

Аналіз сучасного рівня ефективності використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах Житомирської області свідчить про негативну тенденцію до зниження економічних, соціальних та екологічних показників господарської діяльності. На початок 2016 р. у сільському господарстві Житомирської області найбільші земельні площі сконцентровано у 43 підприємствах. Серед потужних аграрних інвесторів області провідні позиції займають: ПСП Агрофірма “Світанок”, ТОВ “А.Т.К.”, ПАТ “ТАКО”, ТОВ “Укр Агро РТ”, ТОВ СП “Нібулон”.

Системні дослідження показали, що останнім часом сільськогосподарські підприємства визначають виробничий напрям із врахуванням лише економічного ефекту, незважаючи на особливості природно-кліматичних зон та регіонів господарювання, що спричиняє структурні диспропорції у виробництві. Ринок, політика держави та поведінка інвесторів зумовлюють стихійний розвиток окремих галузей та занепад інших. У зв’язку з цим, вагомі позиції у структурі товарної продукції почали займати такі нетрадиційні для Полісся культури, як: кукурудза на зерно, соя, соняшник, ріпак [8].

У результаті дослідження виявлено, що диспропорції, які спостерігаються у структурі товарної продукції негативно впливають на розвиток сільських територій, мають соціальні та екологічні наслідки. Трансформація виробничої структури та земельних ресурсів високотоварних сільськогосподарських підприємств має декілька аспектів: технологічний – недотримання науково обґрунтованих норм ведення господарства, втрата міжгалузевих взаємозв’язків; екологічний – підвищення антропогенного навантаження на навколишнє середовище. Проблеми є і з використанням деградованих та радіаційно забруднених земель.

Практика показує, що в ряді господарств землі не використовуються і не передаються в оренду. При цьому відсутній належний державний контроль за дотриманням науково обґрунтованих норм використання сільськогосподарських земель. Держава практично самоусунулася від найважливішої своєї функції – землеустрою, яке є головним механізмом у наведенні порядку на землі, вирішенні екологічних, правових, соціально-економічних, організаційно-територіальних завдань.

Значні проблеми наразі є і з обліком сільськогосподарських земель. Оперативний облік землі забезпечує проведення контролю за своєчасним та якісним виконанням окремих видів та обсягів робіт щодо обробітку ґрунту, посівів, догляду за посівами, збиранням врожаю, а також робіт, пов’язаних з освоєнням нових земель, трансформацією та поліпшенням земель шляхом їх хімізації, боротьби з ерозією ґрунтів, розкорчовуванням та розорюванням чагарників, освоєнням боліт, розорюванням непродуктивних сінокосів та пасовищ, посадкою багаторічних насаджень та полезазахисних смуг. В оперативно-технічному обліку, як правило, використовують натуральні вимірники, що характеризують одержані відомості у вигляді кількісних одиниць площі – гектарах. Показники оперативного обліку використовують для повсякденного керівництва виробництвом та частково узагальнюють у вигляді оперативної звітності.

Важливим наразі є автоматизація облікових процесів та використання товаровиробниками сучасного програмного забезпечення для збереження та обробки інформації про стан використання сільськогосподарських земель. Технологічне переоснащення аграрних підприємств є потужним інструментом, за допомогою якого товаровиробник може зберегти перевагу в конкурентній боротьбі та закріпитися на ринку. Керівники великих господарств найчастіше навіть не знають точних розмірів власних посівних площ, що обумовлено їхньою постійною зміною, у силу різного роду природних й

адміністративних процесів. Крім того, змінюються характеристики ґрунтів і періоди вегетації рослин на різних ділянках полів.

Впровадження обчислювальної техніки, системи автоматизованого проектування і управління технологічними процесами й виробництвом, а також системи управління якістю відповідно до вимог міжнародних стандартів ІСО серії 9000–9001, що визначають комплекс заходів, які повинні бути здійснені для випуску якісної продукції. Це дозволило підвищити надійність і довговічність машин і знизити трудомісткість технічного обслуговування.

Таким чином, рішення задачі автоматизації процесів планування, диспетчеризації, обліку й контролю в сільськогосподарському виробництві, що пропонується, є комплексним і ґрунтується на використанні геоінформаційних систем, систем супутникової навігації (GPS). Розгортання комплексу програмно-технічних засобів можна проводити поетапно, на кожному з етапів підключаючи необхідні компоненти програмного забезпечення, залучення їх за рахунок лізингу. Основним завданням науково-технічного прогресу в аграрній сфері наразі є адаптація техніко-технологічної бази підприємств до максимально-можливого зниження специфічних неконтрольованих проявів природних факторів, з метою зростання соціальної та економічної ефективності трудового процесу й зниження загальної специфіки агропромислового виробництва. За допомогою НТП має відбуватися диверсифікація сільськогосподарської техніки та технології її можливого застосування. Зазначені процеси висувають специфічні вимоги до НТП в аграрній сфері, що, у свою чергу, підвищує необхідність повнішої, чіткішої і надійнішої синхронізації всіх складових НТП. У такому разі, НТП можна розглядати як інтегральний, комплексний соціально-економічний процес, спрямований на розширення використання наукових досягнень у сфері практичної діяльності. Важливе місце у процесі розвитку сільськогосподарської техніки стає створення машин, що дозволяє впроваджувати принципово нові технології та технологічні операції і, завдяки цьому, не тільки підвищувати продуктивність праці, але й створити найсприятливіші умови для розвитку рослин, підвищення врожайності сільськогосподарських культур, скорочення втрат продукції при збиранні, забезпечення екологічної безпеки і безпечних умов землекористування.

Постійне збільшення продуктивної сили землі – проблема державного значення, від успішного вирішення якої залежать темпи розвитку інших галузей народного господарства, подальше зростання добробуту нашого населення, зміцнення економіки країни. Наразі людина може активно впливати на родючість ґрунту, управління якою представляє основу підвищення врожайності, продуктивності праці та зниження собівартості продукції. На кожному аграрному підприємстві з урахуванням його конкретних умов необхідно розробити і запровадити систему агрономічних, технічних і організаційно-економічних заходів, що забезпечують ефективне використання земельних ресурсів.

Провідним напрямом підвищення економічної ефективності використання землі в сільському господарстві на сучасному етапі повинна бути послідовна інтенсифікація. Об'єктивна необхідність її визначається постійним зростанням попиту на продукцію сільського господарства і зниженням забезпеченості землею в розрахунку на душу населення. Практичне здійснення інтенсифікації землеробства в умовах високотоварного виробництва повинне включати широке коло питань пов'язаних не тільки з додатковими фінансовими вкладеннями, але і з удосконаленням технології та організації виробництва та обліку.

Література

1. Андрейцев В. Земля – основне національне багатство: правові аспекти / В.Андрейцев // Конкуренція. – 2003. – № 6. – С. 40-44.
 2. Данкевич Є. М. Міжгалузева інтеграція в аграрному секторі економіки : монографія / Є. М. Данкевич. – Житомир : Полісся, 2013. – 400 с.
 3. Біла Л.М. Удосконалення статистичної звітності щодо земельних відносин в аграрному секторі економіки / Л.М. Біла // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 5. – С. 10–16.
 4. Данкевич Є. М. Проблеми і механізми раціонального використання та охорони природних ресурсів в умовах міжгалузевої інтеграції / Є. М. Данкевич // Вісник національного університету водного господарства та природокористування: зб. наук. праць. – Рівне. – 2013. – С. 160–168.
- Рудик Р.І. Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / Р.І. Рудик, Т.Ю. Приймачук, Є. М. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2016. – 97 с.